

Barnrätt

I denna barnrättsantologi presenterar och diskuterar forskare och praktiskt verksamma en rad olika barnrättsliga frågor som tillsammans avspeglar barnrättens bredd och tvärvetenskapliga karaktär.

Ämnen som behandlas är exempelvis barns rätt till kultur, vårdnadstvister, barns delaktighet, skolplikt och barns rätt till skydd från utsatthet.

Ansvariga för antologin är medlemmar av Barnrättscentrum vid Juridiska fakulteten Stockholms universitet, en tvärvetenskaplig plattform för forskare med barnrättslig inriktning. Förutom att visa barnrättens bredd är syftet att ge läsaren fördjupad kunskap om barnrättsliga frågor och därmed också inspireras att verka för barns rättigheter.

REDAKTÖRER

ANN-CHRISTIN CEDERBORG

WIWEKA WARNLING-NEREP

Barnrätt

En antologi

Redaktörer:
Ann-Christin Cederborg
Wiweka Warnling-Nerep

Barnrätt

En antologi

NORSTEDTS JURIDIK

Innehåll

Förord 15

I Barns behov och vilja vid tvångsvård till följd av omsorgsbrist 21

Katarina Alexius & Anna Hollander

- 1.1 Inledning 21
- 1.2 Disposition 22
- 1.3 Metod, material och urval 22
- 1.4 Kunskapsläget – närmare om barnets bästa 24
- 1.5 Barns behov och vilja vid tolkningen av barnets bästa 25
- 1.6 Barns behov och vilja i sociala utredningar och domar om tvångsvård till följd av omsorgssvikt 29
- 1.7 Slutsatser 33
- 1.8 Diskussion 35

2 Vittnesmål i vårdnadstvister: Förhandlingar om barnets bästa i domstol och familjerätt 39

Karin Aronsson & Henrik Ingrids

- 2.1 Problemområde och teoretiska utgångspunkter 39
- 2.2 Forskning kring barnets bästa i vårdnadstvister 42
- 2.3 Problemformulering och data 45
- 2.4 Mödrar och fäder som barnens talesmän 47

3 En förstärkt Barnombudsman 55

Lars Arrhenius & Mårten Schultz

- 3.1 Inledning 55
- 3.2 BEO och Barnombudsmannen 56
- 3.3 Barnkonventionen 58
- 3.4 Barnkonventionen och BEO 59

6 Innehåll

- 3.5 Ett viktigt rättsfall 60
- 3.6 Barnombudsmannens egna förslag om att införa ombud inom olika områden 63
- 3.7 Klagomöjligheten hos Barnrättskommittén 65
- 3.8 En förstärkt Barnombudsman 66

4 Barn(straff)rätt 68

Petter Asp

- 4.1 Inledning 68
- 4.2 Utgångspunkter 69
- 4.3 Barnet som gärningsman 69
- 4.4 Barnet som brottsoffer 77
- 4.5 Barnet som berörd utomstående 83
- 4.6 Barn(straff)rätten som ämne 84

5 Dispens från den svenska skolplikten av religiösa skäl 86

Hedvig Bernitz

- 5.1 Inledning 86
- 5.2 Deltagande i skolundervisningen – en rättighet eller skyldighet? 86
- 5.3 Skolpliktens förhållande till religionsfriheten i regeringsformen 88
- 5.4 Religionsfrihet och rätten till undervisning i Europakonventionen 90
- 5.5 Europakonventionen och den svenska skolplikten 96
- 5.6 Sammanfattning och avslutande synpunkter 99

6 Borde barnets bästa godtas av Arbetsdomstolen? 102

Laura Carlson

- 6.1 AD 1985 nr 134 – Könneutrala avtalsvillkor angående föräldraledighet 103
- 6.2 AD 1987 nr 132 – Barnaföderskans skyddsbehov 105
- 6.3 AD 2003 nr 74 – Barnets behov 106
- 6.4 AD 2013 nr 87 – Arbetsgivarens behov 109
- 6.5 Barnets bästa – Ett sätt att förstärka könsroller? 111

7 Kränkningar och trakasserier i skolan 113

Ann-Christin Cederborg

- 7.1 Introduktion 113
- 7.2 Lagliga regleringar 113

- 7.3 Forskning inom området 115
- 7.4 Teorimodeller att hantera kränkningar och trakasserier 119
- 7.5 Slutsatser 120

8 Barns rätt till skydd – en bristande konstruktion 126

Madeleine Coccozza

- 8.1 Avsaknad av nationell statistik 127
- 8.2 Barns skydd som en social tjänst 128
- 8.3 Avsaknad av barnskyddsutbildning 130
- 8.4 Kommunalpolitikernas makt över beslutet om tvångsomhändertagandet 132
- 8.5 Förslag till förändringar 133

9 Ombudets roll i tvister om vårdnad, boende och umgänge – en balansakt i pedagogik, psykologi och medling 136

Lotta Dahlstrand & Maria Eriksson & Linda Fröberg

- 9.1 Inledning 136
- 9.2 Barnets bästa 137
- 9.3 Vårdnad, boende och umgänge – kort om de materiella lagreglerna 137
- 9.4 Föräldrarna 141
- 9.5 Det juridiska ombudets roll 143
- 9.6 Slutord. Hur kan ombudets roll utvecklas? 145

10 Dragkampen om barnen: Barnets bästa vid intressekonflikter i domstol 147

Mia Edwall Insulander

- 10.1 Inledning 147
- 10.2 Föräldrabalken före år 2006 148
- 10.3 Lagändringar i FB år 2006 148
- 10.4 Tvisterna 149

11 Våld, familjerätt och barns utsatthet i förskola och skola 157

Maria Eriksson

- 11.1 Skola, familjerätt och våld 158
- 11.2 Barns utsatthet 162
- 11.3 Viktimiserande praktiker 163
- 11.4 Stöd till barn 171
- 11.5 Avslutning 171

12 Vem hjälper barn att få komma till tals? 175

Lena Feuk

- 12.1 Rättighet för det ofödda barnet 175
- 12.2 Barn har rätt till två föräldrar 175
- 12.3 Hur länge är man barn? – Olika åldersgränser för barn i olika lagar 176
- 12.4 Vad är ”barnets bästa”? 176
- 12.5 Om särskild företrädare för barn och målsägandebiträden för barn som är brottsoffer 179
- 12.6 Kontaktförbud gentemot kontakter med barn 181
- 12.7 Om LVU och om rätt till offentligt biträde för barn 181
- 12.8 Om rätt till offentlig försvarare och till juridiskt biträde för brottsmisstänkta barn och om LUL 183
- 12.9 Om häktning av barn och om ungdomsrabatter avseende påföljder 184
- 12.10 Slutord 184

13 Barnets rätt till kultur och konst 186

Karin Helander

- 13.1 Historisk bakgrund 186
- 13.2 Barnrättskonventionen och barnkulturen 188
- 13.3 Barnkulturpolitik under 2000-talet 189
- 13.4 Synen på barn och barndom 190
- 13.5 Barnteater – exempel med barns delaktighet på olika nivåer 191
- 13.6 Barnets rätt till konstnärliga upplevelser 194
- 13.7 Artikel 31 och små barns rätt till konst 195
- 13.8 Kultur och konst för barnets bästa 196

14 Att bevaka barns rätt till en god hälsa 199

Staffan Janson

- 14.1 Jämlik hälsa för barn 200
- 14.2 Barnfetma ur ett barnrättsperspektiv 201
- 14.3 Det internationella perspektivet 202
- 14.4 Barnmisshandel och vanvård 203
- 14.5 Att försvara barnets rättigheter 204
- 14.6 Barnrättsperspektivet i klinisk praxis 206

14.7	Att undervisa om barnets rättigheter inom sjukvården	208
14.8	Svenska Barnläkarföreningens Utskott för Etik och Barnets Rättigheter	208
14.9	Barns rätt att delta	210
15	Ombud och talerätt för barn i vårdnadstvister	212
	<i>Anna Kaldal</i>	
15.1	Bakgrund	212
15.2	Talerätt	214
15.3	Skydds- respektive aktörsperspektivet	215
15.4	Rätten att komma till tals – en del av barnets bästa	216
15.5	Rätten att komma till tals – eller talerätt?	217
15.6	Vem ansvarar för att barnets perspektiv förs in i processen?	218
15.7	Barns bristande processbehörighet	220
15.8	Barn och föräldrar med motstående intressen i processen	221
15.9	Ombud utan talerätt – är det funktionellt?	223
15.10	Slutsats och diskussion	226
16	Sexhandel med barn – en nutida form av slaveri	230
	<i>Helena Karlén</i>	
16.1	Sexhandel förutsätter en marknad	230
16.2	”Rosario är död”	231
16.3	Internationella konventioner och möten	232
16.4	Ett nedslående resultat av den extra-territoriella lagstiftningen	235
16.5	Barnpornografi, barnsexturism och människohandel	235
17	Barnets bästa – absolut och relativt. Funderingar kring ett aktuellt exempel (assisterad befruktning)	238
	<i>Dagmar Lagerberg</i>	
17.1	Bakgrund	238
17.2	Medicinsk-etiska rådets betänkande	240
17.3	Forskning om assisterad befruktning	243
17.4	Kommentar	251

18 Etik och juridik – en ibland problematisk relation, här illustrerad med hjälp av begripliga och obegripliga domar i svensk migrationsrätt 257

Annika Lagerqvist Veloz Roca

- 18.1 Lagtolkning och rättstillämpning i ljuset av europarätten 257
- 18.2 ”Synnerligen ömmande omständigheter” i Utl. 5:6 261
- 18.3 ”Särskilt beroendeförhållande” och ”umgänge med barn”, Utl. 5:3 a st. 1 p. 2–3 i kombination med 5:18 st. 2 p. 5 264

19 Är en barnneuropsykiatrisk funktionsnedsättning detsamma som en processuell funktionsnedsättning? – Om objektivitet, saklighet och rättstrygghet 268

Katrin Lainpelto

- 19.1 Introduktion 268
- 19.2 Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och implikationer för den rättsliga utredningen 269
- 19.3 En sårbar grupp 271
- 19.4 Den fria bevisvärderingen 272
- 19.5 Presentation av aktuell studie 279
- 19.6 Avslutande diskussion 281

20 Barnets bästa eller vuxnas intressen – hur gör vi när vi måste välja? 289

Madeleine Leijonhufvud

- 20.1 Föräldraskap – en rättighet? 290
- 20.2 Nykter vårdnad – en rättighet? 294

21 När kan och bör placerade barn flytta hem – en oklar balansering mellan återförening och stabilitet i tre olika processer 297

Pernilla Leviner

- 21.1 Inledning 297
- 21.2 Sammanfattande beskrivning av fallet med den omhändertagna flickan 300
- 21.3 Den rättsliga regleringen – en komplex intressebalansering och tre processer 303

- 21.4 Tre processer med olika syften – behov av samordning och tydliggöranden 316
- 21.5 Avslutande diskussion – dags att tala ur skägget och prata om de svåra frågorna 319
- 22 Barnets röst – en förutsättning för barnets bästa. Från lagstadgad rättighet till praktisk verksamhet inom socialtjänst och hälso- och sjukvård 322**
Bodil Långberg & Åsa Lundström Mattsson
 - 22.1 Barns brukarmedverkan i den sociala barnvården 323
 - 22.2 BRA, Barns Rätt som Anhöriga 327
- 23 Barns delaktighet i forskning – särskilt om informationskravet 331**
Titti Mattsson
 - 23.1 Inledning 331
 - 23.2 Tillståndspliktig forskning på barn 333
 - 23.3 En studie av tillämpningen 338
 - 23.4 Reell delaktighet för barn som forskningsobjekt – en diskussion 344
- 24 I vad mån tas i skattesystemet hänsyn till barnens rättigheter och intressen? 349**
Roger Persson Österman
 - 24.1 Inledning 349
 - 24.2 Några exempel på inkomstskatteregler som anknyter till barnkonceptet eller familjekonceptet 351
 - 24.3 Några exempel på övriga skatteregler som anknyter till barnkonceptet eller familjekonceptet 353
 - 24.4 Sammanfattning 354
- 25 Några anteckningar om barns behov av och rätt till försvarare 356**
Anne Ramberg
 - 25.1 Rättslig reglering om rätt till försvarare 356
 - 25.2 Barnets särskilda behov tillgodoses inte 359
 - 25.3 Särskilt om brottsutredningar mot straffmyndiga 360
 - 25.4 Nya förslag inom EU 361

12 Innehåll

- 25.5 Barndirektivet 362
- 25.6 Försvararens roll 363
- 25.7 Avslutning 366

26 Barnets bästa i vårdnadstvister 367

Annika Rejmer

- 26.1 Bakgrund 367
- 26.2 Vårdnadsutredningen i lagtext, förarbeten och praktiken 368
- 26.3 Utredningsrapporten – lagtext, förarbeten, allmänna råd och praktiken 371
- 26.4 Rekommendationer 373
- 26.5 Sammanfattning 375

27 Pojkars villkor i hederskontexten: LVU:s blinda fläck 378

Astrid Schlytter & Devin Rexvid

- 27.1 Inledning 378
- 27.2 Precisering av forskningsfrågan 379
- 27.3 Metodologi 381
- 27.4 "Osynliga" pojkar 381
- 27.5 Hedersmorden på Mustafa och Maria under 2012 382
- 27.6 Den hedersrelaterade manligheten 385
- 27.7 Belysning av "connectivity"-relationer genom morden på Sara 1996 och Abbas 2005 388
- 27.8 Avslutande kommentarer 392

28 Stöd till barn som far illa i sin hemmiljö – utmaningar i ett förebyggande perspektiv 398

Birgitta Svensson

- 28.1 Emotionella hinder på vägen till stöd 400
- 28.2 Behov av förändringar i den förebyggande strukturen 402

29 Sverige och FN:s konvention om barnets rättigheter – reflektioner kring en eventuell inkorporering i svensk rätt 408

Rebecca Thorburn Stern

- 29.1 Inledning 408
- 29.2 Rådande syn på inkorporering 408

29.3 Barns rättigheter i svensk rätt idag: en kort
lägesbeskrivning 411

29.4 Argument för och mot inkorporering 413

29.5 Avslutande reflektioner 418

**30 Fallet E.S. – reflektioner kring barns behov av skydd för sin
personliga integritet 421**

Wiveka Warnling-Nerep & Alexia Rohdin

30.1 Fallet i korthet med dess dubbla kränkningar 422

30.2 Inga passande paragrafer – vems är felet? 424

30.3 Barns rätt till personlig integritet 429

30.4 Vår sociala barnavård – hur samhället tar sig an uppgiften
att skydda barn 431

30.5 Några ord som avslutning 436

Författarpresentationer 439

Sakregister 449